

3. Трансформація економіки : URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrova-transformatsiya-promislovosti-ukrayini-klyuchovi-aktsenti>.

4. Законопроект: "Для Сіті" : URL: <https://diia.gov.ua/news/dlya-zapusku-diya-city-v-radi-zareyestrovani-2-zakonoprojekti>.

Чаплинський Костянтин Олександрович

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки ФПФОДР
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІДЕРА ЗЛОЧИННОГО УГРУПОВАННЯ

Створення кримінального угруповання, розподіл функцій, узгодженість відносин лідерства і підпорядкованості вказує на функціонально-ієрархічну структуру побудови злочинного об'єднання. Ієрархічність передбачає наявність відповідної системно-структурної побудови злочинного угруповання, центральне місце якої займає її лідер.

У науковій літературі поняттю лідерства приділяється багато уваги психологами, кримінологами, криміналістами та іншими вченими. Так, у соціальній психології під лідером групи розуміється її член, який спонтанно висувається на роль неофіційного керівника в умовах раптової, специфічної та, як правило, досить значущої ситуації, з метою забезпечення колективної злочинної діяльності для досягнення загальної мети. Це особа, чий авторитет, влада і повноваження визнаються усіма членами групи [1, с. 664; 2, с. 158; 3, с. 176]. Загалом, висунення лідера відбувається поступово за ступенем розвитку та функціонування злочинного угруповання. В групах з низьким психологічним розвитком (випадкові, типу компанії) ще немає лідера, але сформувалось ядро з найбільш активних і авторитетних членів. Процес висунення лідера тільки

починається, а у разі викриття групи – припиняється. І лише в злочинних групах з високим психологічним розвитком (організовані групи, злочинні організації) лідер представлений у класичному вигляді. В цих групах лідер проходить шлях від особи, яка володіє схильністю до лідерства та епізодично виявляє ці здібності, до справжнього керівника злочинного угруповання.

Лідер в злочинній групі виконує важливі соціально-психологічні функції. Саме завдяки лідеру злочинна група стає згуртованою, її склад стабілізується, відносини формалізуються.

До основних функцій, які лідер виконує в процесі функціонування злочинного об'єднання, можна віднести такі:

а) організаторська – полягає у тому, що лідер створює та організовує злочинне угруповання, розробляє заходи захисту, керує підготовкою, вчиненням й приховуванням злочинів, що забезпечує тривале функціонування групи, з метою заняття тривалою злочинною діяльністю.

Відмінною рисою лідера є те, що він володіє глибокими спеціальними знаннями у тій сфері діяльності, на яку направлені інтереси кримінального угруповання та об'єднує під своїм керівництвом і направляє зусилля осіб з різними характерами, внаслідок чого визнається найбільш небезпечним членом злочинного об'єднання. Однак лідери можуть і не володіти спеціальними знаннями в кримінальному бізнесі, при цьому вони, як правило, залучають до своєї діяльності радників та консультантів. Тому сутність організаторської діяльності полягає у створенні таких умов, без яких не може бути забезпечений процес тривалої злочинної діяльності, який направлений на підготовку, вчинення та приховання злочинів;

б) інформаційна – тісно пов'язана із організаторською функцією. Лідер організує (забезпечує) надходження необхідної інформації, аналізує її, а у необхідних випадках передає членам злочинної групи.

Під час реалізації цієї функції лідер діє за двома напрямками: отримання

інформації зовні і збирання відомостей про внутрішнє життя самої групи, що дозволяє лідеру завжди володіти обстановкою й контролювати дії злочинної групи. Тому без надходження нової інформації тривале функціонування злочинного угруповання неможливе;

в) ідеологічна – полягає у тому, що лідер може суттєво впливати на морально-психологічний клімат не тільки у злочинному середовищі, але й у суспільстві, демонструючи рівень життя, який недоступний більшості.

У такому випадку люди (особливо молодь) бачать у цьому еталон для наслідування, потрапляючи у систему організованої злочинності, забезпечуючи тим самим її стійкість та відтворюваність. Значна увага лідерами приділяється, по-перше, розповсюдженню відомостей про всемогутність злочинних угруповань. Така інформація за необхідністю підкріплюється акціями терористичного спрямування, що викликає відповідну реакцію у населення. По-друге, одночасно міфологізується діяльність організованих злочинних угруповань чи окремих фактів щодо їх існування;

г) стратегічна – полягає у тому, що злочинні угруповання функціонують згідно з ідеями та планами лідерів (організаторів), яким притаманні домінування, цілеспрямованість, стійкість емоцій, що дозволяє зберігати необхідну соціально-психологічну дистанцію з оточуючими, тверезо аналізувати ситуацію, що складається, краще інших бачити можливості злочинної групи, прогнозувати вірогідні труднощі і на підставі цього невідкладно приймати певні «правильні» рішення;

д) нормативна – полягає у тому, що лідер угруповання формує однаковість поглядів і позицій членів групи, що забезпечує єдність дій у ситуаціях не планованих, раптових, пов'язаних з ризиком та небезпекою. Лідер визначає допустимі межі і норми поведінки всередині злочинної групи, встановлює заборони, за порушення яких застосовує відповідні санкції. З особистістю лідера, його поведінкою й переконаннями зв'язують свої поступки інші члени злочинної групи;

е) дисциплінарна – особливо важлива для організованих груп і злочинних організацій, де норми поведінки більш жорсткі, ніж в групах з низьким психологічним розвитком. В цю функцію лідера входить і обов'язок вирішувати різноманітні конфлікти, що нерідко виникають всередині групи.

Роль лідера в кримінальному угрупованні є визначальною. Він знаменує собою авторитарність. Чим більші організаторські функції лідера, тим вищий рівень організованості й згуртованості злочинного об'єднання; функціонування групи є тривалішим, злочинна діяльність більш різноманітна та прибуткова, направлена на різні сфери суспільного життя.

В сучасних умовах, користуючись соціальною і політичною кризою, члени організованих злочинних угруповань переорієнтували свою діяльність на економічну, і у першу чергу – на її пріоритетні напрями, зокрема, фінансово-кредитну (банківську) систему, зовнішньоекономічну діяльність, паливо-енергетичний комплекс, сфери приватизації та електроенергетики та ін. Отже, як зазначає відомий американський вчений Роберт Катанзоро– злочинні угруповання використовують соціально-політичні чи економічні зміни у суспільстві на свою користь [4, с. 19].

Зважаючи на це, слідчим у кримінальних провадженнях необхідно встановлювати відносини між членами злочинного угруповання. Особливий інтерес повинні викликати факти, що свідчать про наявність конфліктів та протиріч між лідером та членами злочинної групи. Вказані обставини дозволяють прогнозувати можливі складнощі під час розслідування і планувати найбільш оптимальну лінію його проведення. Зокрема, можна усунути протидію слідству, використовуючи існуючі конфлікти й протиріччя в злочинних групах, виявити лідера і тих осіб, які недавно увійшли до складу групи, та використовувати цю обставину під час досудового розслідування. Зусилля слідчого щодо виявлення лідера організованого злочинного угруповання повинні бути прийняті як можна раніше – вже під час першочергових слідчих (розшукових) дій та НСРД.

Список використаної літератури:

1. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. – 4-е изд. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – Кн. 1: Общие основы психологии.
2. Общая психология: Курс лекций для первой ступени педагогического образования / Сост. Е.Н. Рогов. – М.: ВЛАДОС, 1995.
3. Общая психология: Учеб. для студентов пед. ин-тов / А.В. Петровский, А.В. Брушлинский, В.П. Зинченко и др.; Под ред. А.В. Петровского. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1986.
4. Корнієнко М.В. Стан та деякі проблеми боротьби з організованою злочинністю в столиці України. Право України. 1998. № 11.С. 17-20.

Чабан Діана Миколаївна

здобувач вищої освіти 4 курсу
факультету для підготовки фахівців для
підрозділів стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗЛОЧИННИХ БАНД ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА ЗЛОЧИННОСТІ

Глобалізаційні процеси мають свій вплив на трансформаційні перетворення усталеного суспільного життя у різноманітних сферах: економічній, політичній, культурній та ін., зокрема, злочинній, що можна спостерігати на прикладі появи новітніх злочинних схем, угруповань, способів вчинення злочинів, встановлення транснаціональних зв'язків для здійснення кримінальних посягань на суспільну безпеку та порядок. Феномен транснаціональної злочинності набуває нових обертів безпосередню роль у якій відіграють злочинні організації та угруповання, а також банди. З аналізу останніх заходів щодо міжнародного співробітництва України та прагнення вдосконалення правоохоронної системи відповідно до європейських стандартів,